

Jaarverslag 2023

Het Genootschap

De vereniging Amstelodamum is opgericht in 1900, en stelt zich ten doel de kennis en de belangstelling van het verleden en het heden van Amsterdam te bevorderen. Tot de doelstelling wordt eveneens de bescherming van het gebouwde erfgoed van de stad gerekend. De vereniging streeft geen winstbejag na.

Het Genootschap publiceert vier keer per jaar het tijdschrift *Amstelodamum* - de eerste jaargang verscheen in 1902 - en één keer een *Jaarboek*, met daarin studies over de stad en haar bewoners. De hoofdredactie is in handen van Patricia van Ulzen, Renate Meijer vervult de functie van eindredacteur. De uitgever is Virtùmedia.

Het bestuur van het Genootschap organiseert daarnaast excursies en lezingen en neemt deel aan het Amsterdam Erfgoed Overleg, waar naast andere erfgoedorganisaties ook de gemeente Amsterdam vertegenwoordigd is in de vorm van de afdeling Monumenten & Archeologie.

Het Bestuur

Het bestuur van Amstelodamum bestond in 2023 uit de volgende leden:

Emmy Ferbeek, Voorzitter
Dos Elshout, Vicevoorzitter en Eerste secretaris
Wim Berkelmans, Penningmeester
Marijke de Groot Tweede secretaris (tot en met oktober)
Arjan Vader, Tweede secretaris (vanaf oktober)
Marianna van der Zwaag (tot en met december)
Rutger Siemeling (tot en met december)

Het bestuur vergadert gemiddeld zes keer per jaar. Afgezien van de publicaties van de vereniging - het tijdschrift en het *Jaarboek* - waarvoor de redactie inhoudelijk verantwoordelijk is, waren in 2023 geregeld terugkerende onderwerpen tijdens de vergaderingen: de tijdschriften en het jaarboek, fondsenwerving en financiën, de activiteiten, excursies, werving van nieuwe leden en plannen voor een podcast ter gelegenheid van het 750 jarig bestaan van Amsterdam in 2025.

Het concept en de ontwikkeling van de podcast is in handen van Patricia van Ulzen (hoofdredacteur Amstelodamum), Sietske van Weerden (journaliste) en Renate Meijer (eindredacteur Amstelodamum). Dit team ontwikkelde een voorstel met daarin een gedetailleerd uitgewerkte aflevering, hetgeen de bestuursleden een heldere indruk gaf van wat de podcast kan worden en bieden. Er is besloten om financiële middelen ter beschikking te stellen om een proefaflevering te maken.

Met een drietal ‘Merkensessies’ hebben het bestuur en een aantal redactieleden afgelopen jaar gepoogd om de positionering, de missie en de doelgroepen van het Genootschap te verhelderen en een strategie te ontwikkelen - deze brainstorm bijeenkomsten werden georganiseerd door corporate marketing en communicatie adviseur Sinja Bloeme. Als Genootschap willen we met onze activiteiten en publicaties een frisse blik op het Amsterdamse verleden bieden. Het is onze overtuiging dat de gedeelde kennis over dat verleden van belang is voor het heden en de toekomst. Zowel de redactie als het bestuur gebruiken de uitkomsten van de sessies voor het bepalen van de koers van de publicaties en het Genootschap.

Aan het eind van 2023 namen Marijke de Groot, Marianna van der Zwaag en Rutger Siemeling afscheid van het bestuur. Arjan Vader werd tijdens de ledenvergadering van 23 september benoemd als nieuw bestuurslid.

Het bestuur werkte in 2023 samen met het Stadsarchief Amsterdam bij het organiseren van de Amstelodamumlezing, die zes keer per jaar wordt gegeven door auteurs van de tijdschriften en het jaarboek. In 2023 is er een mooie samenwerking geweest met de directie van H’art (voormalige Hermitage) en de Nieuwe Kerk bij het jaarboek. Er zijn 500 extra jaarboeken gedrukt voor verkoop in de winkel van de Nieuwe Kerk. Die jaarboeken zijn voorzien van een boekenlegger waarmee de Nieuwe Kerk aandacht vraagt voor de inzamelactie voor de restauratie van acht zuilen in de Nieuwe Kerk.

Tijdschrift Amstelodamum en Jaarboek

Opvallend aan het jaar 2023 was dat de tijdschriften enkele artikelen bevatten met een grote nieuwswaarde¹. Allereerst gold dat voor het artikel dat studente Cultuurgeschiedenis Celine Oldenhage ons aanbood over haar herontdekking van een schilderij van Bartholomeus van der Helst. Dat schilderij was al eeuwenlang in het bezit van de Waalse Kerk. Amstelodamum had de primeur van de toeschrijving van het schilderij aan de grote zeventiende-eeuwse meester, en daarna berichtten ook vele landelijke en plaatselijke kranten, websites, radio en tv over de ontdekking. Daarbij werd vaak het oorspronkelijke artikel in *Amstelodamum* genoemd.

Veel aandacht trok ook het artikel over het verdwenen kasteel Huis ten Bosch in Weesp van Ranjith Jayasena. Niemand wist meer precies waar dat kasteel had gestaan, maar met nieuwe archeologische technieken is de voormalige locatie in kaart gebracht. Ook dit verhaal sprak tot de verbeelding van een groter publiek en ontketende een stroom van publiciteit in andere media.

Het artikel over oudejaarskranten in het laatste nummer van 2023 was aanleiding voor het radio 1-programma *Spraakmakers* om de auteur, Joop Koopmans, uit te nodigen te komen vertellen over deze voorlopers van de nieuwsjaarkaarten die krantenbezorgers tegenwoordig aan abonnees overhandigen in de hoop op een fooi. Koopmans was zo aardig om in de uitzending, op 28 december 2023, ook Amstelodamum enkele keren te noemen.

¹ Zie voor de volledige inhoud van de vier tijdschriften Bijlage 1.

Verder is het prettig te kunnen constateren dat naast Celine Oldenhage ook andere beginnende auteurs in *Amstelodamum* hebben gepubliceerd. Bijvoorbeeld Sterre Raat, die op basis van een onderzoek voor haar bachelor geschiedenis een artikel schreef over de ontduiking van de regels voor de afvoer van ontlasting in achttiende-eeuws Amsterdam, met als mooie titel ‘Een stinkende zaak’. Anna Peschier werkte haar masterscriptie Architectuur- en Stadsgeschiedenis over het onderhoud van de Amsterdamse kades in de negentiende eeuw om tot een interessant artikel dat verscheen in nummer 2.

De actualiteit kwam ook aan bod. De zogenaamde Amsterdamse notities waren in 2023 gewijd aan (1) de dubieuze opkomst van kunstinstituten die op musea lijken maar geen echte kunst tonen, zoals de Fabrique des Lumières, (2) de renovatie van Nederlandse Bank tot een duurzaamheidspaleis, (3) de omstreden toevoeging van architectenbureau MVRDV aan het Burgerweeshuis en het Tripolis-complex van Aldo van Eyck, en (3) een nieuw pleidooi van de invloedrijke planoloog Zef Hemel voor de herbouw van het Paleis voor Volksvlijt.

Actueel is ook iedere keer de rubriek ‘Nieuwe publicaties. De keuze van Amstelodamum’, met de nieuwste boeken over Amsterdam (met dank aan de Stadsboekwinkel die iedere keer helpt de selectie van boeken te maken). Met deze rubriek biedt ieder nummer, naast de meer diepgaande, lange boekrecensies, tussen de tien en vijftien korte boekbesprekingen, dit jaar geschreven door hoofdredacteur Patricia van Ulzen, eindredacteur/assistent hoofdredacteur Renate Meijer en redactie-assistent Marten Visser.²

Het onderwerp van het *Jaarboek 2023* was De Nieuwe Kerk van Amsterdam. Architectuur/bouwhistorici Gert Eijkelboom en Gabri van Tussenbroek waren gastredacteurs van dit boek, ondersteund vanuit de vaste redactie door Patricia van Ulzen, Thijs Boers en Merel Klein. Hoewel de Nieuwe Kerk één van de bekendste kerken van Nederland is, bestond er vreemd genoeg nog geen monografie die de bouwgeschiedenis en het gebruik van de kerk door de eeuwen heen beschrijft. In die lacune voorziet dit boek. Eijkelboom en Van Tussenbroek schreven zelf de inleiding en meerdere hoofdstukken, daarnaast waren de auteurs: Remieg Aerts, Merlijn Hurx, Carolina Lenarduzzi, Anneke van Veen en Pieter Vlaardingerbroek.

De presentatie van het jaarboek 2023 in De Nieuwe Kerk, op het podium Gabri van Tussenbroek, samen met Gert Eijkelboom gastredacteur en auteur van het boek De Nieuwe Kerk van Amsterdam.

² Zie de bijlage voor een overzicht van de gerecenseerde boeken in 2023.

De redactie bestond in 2023 uit:

Patricia van Ulzen *hoofdredacteur*, Renate Meijer *assistent hoofdredacteur / eindredacteur*, Marten Visser *redactie-assistent*, Thijs Boers, Sarah Bosmans, Judith Brouwer, Merel Klein, Pauline Micheels, David Mulder, Erik Schmitz en Justyna Wubs-Mrozewicz.

Alleen de hoofdredacteur en de assistent hoofdredacteur/eindredacteur ontvangen een bescheiden, vaste freelance vergoeding (zie het financiële overzicht), de overige redactieleden werken onbezoldigd.

Ledenbestand

Op 31 december 2023 telde het Genootschap 761 leden, waarvan 56 leden met een digitaal abonnement.

Financiën en fondsenwerving

We hebben in 2023 een groot bedrag aan incidentele giften ontvangen (totaal € 5.692,=). Dit zijn giften van leden in de vorm van een extra bedrag bovenop de contributie, waarvoor wij zeer dankbaar zijn en dat wij heel erg goed kunnen gebruiken, gezien de stijging van de kosten voor het publiceren van de vier tijdschriften en het jaarboek.

Het resultaat over 2023 toont een flink verlies, van € 15.567,=. Dit is voor een groot deel eenmalig: de ontvangsten van contributies kan erg fluctueren, omdat veel leden rond de jaarwisseling hun contributie betalen. Als dan veel mensen niet in december 2023, maar in januari 2024 betaald hebben of niet in januari 2023, maar in december 2022, dan zijn de contributie-inkomsten in 2023 een stuk lager.

Activiteiten in 2023

Het jaar begon met de eerste drie Amstelodamumlezingen, georganiseerd in samenwerking met het Stadsarchief Amsterdam. In principe zijn dit lezingen door auteurs van artikelen die in de tijdschriften of jaarboeken zijn verschenen. De lezingen zijn op zondagmiddag op het Bodeplein in het Stadsarchief. De lezingen zijn gratis toegankelijk. Na de zomer, in het najaar, volgden nog drie lezingen.

Daarnaast zijn diverse excursies, ontvangsten en een boottocht georganiseerd. Alle activiteiten en lezingen werden goed bezocht door onze leden.

Onderstaande opsomming geeft een overzicht van alle activiteiten van het Genootschap in 2023.

Zondag 15 januari

Amstelodamumlezing door architectuurhistoricus Wijnand Galema over De Klokkentoren, woongebouw voor alleenstaande, werkende vrouwen aan het Surinameplein.

Vrijdag 17 februari

Presentatie van Hans Mulder, auteur van *De ontdekking van de natuur* in de Artis bibliotheek.

Zondag 19 februari

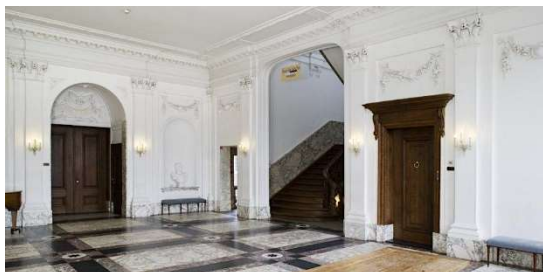
Amstelodamumlezing lezing ‘Het Panoramagebouw in de Plantage 1880-1935’ naar aanleiding van het Amstelodamum Jaarboek 2021, ‘Kunstzinnig vermaak in Amsterdam’, door de auteurs Ester Wouthuysen en Sylvia Alting van Geusau.

Zondag 19 maart

Amstelodamumlezing ‘Hoe deed het Aalmoezeniershuis de was? (1666-1760) door Milja van Tielhof, senior onderzoeker bij het Huygens Instituut voor Nederlandse geschiedenis.

Vrijdag 31 maart

Een extra ontvangst in de Artis bibliotheek door Hans Mulder vanwege de overweldigende belangstelling.

Zaterdag 13 mei

Excursie naar het stadhuis van Weesp.

Zaterdag 17 juni

Vaartocht Oostelijk Havengebied, waarbij Wendeline Dijkman van de Gebouwendids vertelde over de architectuur in de Havengebied. Ook met medewerking van rederij Plas

Zaterdag 26 augustus

Excursie naar de gerestaureerde Spiegelkamer in de Oude Kerk met uitleg door Astrid van den Berg over hoe de restauratie van het historisch behangsel is aangepakt.

Zaterdag 9 en zondag 10 september

Tijdens de jaarlijkse Monumentendagen wordt de erfgoedinstellingen een pand toegewezen om daar met een *stand* de instantie te representeren. Zoals ieder jaar richtte het bestuur van Amstelodamum een stand in de hal in van De Bazel, waar zowel bestuurs- als redactieleden acte de présence gaven.

Zaterdag 23 september

Algemene Ledenvergadering Genootschap Amstelodamum met aansluitend een lezing door Kees Zandvliet, in het Stadsarchief Amsterdam, Bodeplein. Zandvliet besprak zijn recent verschenen boek over de familie Blaeu, onder andere bekend van de landkaarten.

Zondag 15 oktober

Amstelodamumlezing door Pauline Micheels over de avontuurlijke Loukie van Eeghen, meisje uit een geëerd milieu die haar eigen weg koos en zich ontwikkelde tot een voorvechtster van het feminisme.

Zondag 12 november

Amstelodamumlezing door Ranjith Jayasena over de fascinerende zoektocht naar sporen van het kasteel Huis ten Bosch in Weesp.

Vrijdag 24 november
Boekpresentatie jaarboek *De Nieuwe Kerk van Amsterdam* in de Nieuwe Kerk, met een lezingenprogramma.

Foto: Hanne Hansen

Zondag 10 december
Amstelodamumlezing door Joop Koopmans, over achttiende-eeuwse Amsterdamse nieuwjaarskranten.

Amsterdam Erfgoed Overleg

Amstelodamum maakt deel uit van een contactgroep van de Amsterdamse erfgoedverenigingen: het Amsterdam Erfgoed Overleg (AEO). Dit is een platform waar organisaties elkaar op de hoogte brengen en houden van lopende kwesties, kennis uitwisselen en gezamenlijke initiatieven ontplooiën, zoals acties voor het behoud van erfgoed en raadsadvies. Het AEO is echter geen formeel besluitvormend en/of adviserend orgaan aan bijvoorbeeld de gemeente, en beschikt evenmin over een budget of secretariaatsondersteuning. Rogier Noyon is onafhankelijk voorzitter. De bijeenkomsten vinden plaats in de Amstelkerk.

In 2023 kwamen - evenals voorgaand jaar - de wethouders Reinier van Dantzig (Woningbouw, Grond & Ontwikkeling en Ruimtelijke Ordening) en Alexander Scholtes (Monumenten & Erfgoed) op bezoek om actuele ontwikkelingen en kwesties te bespreken. Ook te gast waren: Gerald Brugman en Karlijn van Dongen (programmabureau Amsterdam 750 jaar, en Nabil Tanouti en Ashwin Knop (Liander) Geregeld kwamen de volgende dossiers ter tafel: de renovatie- en verbouwingsplannen van het Amsterdam Museum, de renovatie van de kades, Trafohuizen, ontwikkelingen in Molenwijk, hoogbouw in Amsterdam, de organisatie van de jaarlijkse Monumentendagen en Amsterdam 750 jaar.

Namens het bestuur, Dos Elshout, september 2024

BIJLAGE 1: inhoud jaargang 110 (2023) tijdschrift *Amstelodamum*

Eerste nummer

- Het Amsterdam van *Jan Boomgaard*
- *Pauline Micheels*: Louise C.A. van Eeghen (1884-1979) De bildungsjaren van een feministe
- *Celine Oldenhage*: Vergeten schilderij van Bartholomeus van der Helst (her)ontdekt **Kort Amsterdams**
- *Patricia van Ulzen*: Nepkunst in Amsterdam **Amsterdamse notitie — opinie en actualiteit**
- *Bert Zeeman*: Onder bibliothecarissen Burger, Sevensma en de Amsterdamsche bibliotheekquaestie van 1924
- **Recensies Boeken**: Laura van Hasselt, *Geld, geloof en goede vrienden. Piet van Eeghen en de metamorfose van Amsterdam, 1816- 1889*, Balans, Amsterdam 2023 (**recensent Auke van der Woud**)
- Nieuwe publicaties De keuze van Amstelodamum

Tweede nummer

- Het Amsterdam van *Annemarie Vels Heijn*
- *Ruud Lambour*: *Een slaepcamer* van Pieter de Hooch in De Liesveldse Bijbel van Jan Meures
- *Bob Pierik*: De precario-akten: een bijzondere bron over straatgebruik
- *Anna Peschier*: De Amsterdamsche wallenkwestie 1850-1854
- *Jantine Bloemhof*: Stijntje Olie, verknocht aan koningshuis en Zandhoek **Kort Amsterdams**
- *Bert van de Roemer en Colin Sterling*: Het Paleis voor Duurzaamheid **Amsterdamse notitie — opinie en actualiteit**
- **Recensies Boeken**: Kees Zandvliet, *De wereld van de familie Blaeu*, Walburg Pers, Zutphen, 2023 (**recensent Arjan Nobel**); Ramona Negrón en Jessica Den Oudsten, *De grootste slavenhandelaren van Amsterdam. Over Jochem Matthijs en Coenraad Smitt*, Walburgpers, Zutphen 2022 (**recensent Tamira Combrink**)
- Nieuwe publicaties De keuze van Amstelodamum

Derde nummer

- Het Amsterdam van *Peter Jan Margry*
- *Ranjith Jayasena, Nancy de Jong- Lambregts, Ferry van den Oever en Jitte Waagen*: Het verdwenen kasteel van Weesp. Een archeologische verkenning naar het dertiende-eeuwse Huis ten Bosch
- *Sterre Raat*: Een stinkende zaak. Een attestatie over nachtwerkers en secreten in vroegmodern Amsterdam **Kort Amsterdams**
- *Walther Schoonenberg*: Geurt Brinkgreve (1917-2005). De grote redder van de Amsterdamsche binnenstad
- *Wendeline Dijkman*: Tripolis-Park. Van Burgerweeshuis naar *groundscraper*, een stuk in drie bedrijven **Amsterdamse notitie — opinie en actualiteit**
- **Recensies Boeken**: Gabri van Tussenbroek, *De houten eeuw van Amsterdam. Bouwen, werken en wonen in de middeleeuwse stad 1275-1578*, Prometheus, Amsterdam, 2023 (**recensent Justyna Wubs-Mrozewicz**); Frans R.E. Blom, *Podium van Europa. Creativiteit en ondernemen in de Amsterdamsche Schouwburg van de zeventiende eeuw*, Querido, Amsterdam/Antwerpen 2021 (**recensent Maarten Hell**)
- Nieuwe publicaties De keuze van Amstelodamum

Vierde nummer

- Het Amsterdam van *Maurits de Hoog*
- *Joop W. Koopmans*: Aan alle heren, kooplieden en burgers van Amsterdam Achttiende-eeuwse nieuwjaarscouranten en hun bezorging
- *Ilja Nieuwland*: De opvallend lange, onopvallende geschiedenis van station Amsterdam Weesperpoort, 1843-1939
- *Zef Hemel*: Over de oude en nieuwe entree van De Nederlandsche Bank ***Amsterdamse notitie — opinie en actualiteit***
- *David Geneste*: Haaks op de traditie Het Rijksbelastingkantoor in Amsterdam als strijdtoneel van traditionalisme versus modernisme
- **Recensie Boeken**: Frans Grijzenhout (red.), *Kunst, kennis & kapitaal. Oude meesters op de Hollandse veilingmarkt 1679- 1820*, Zutphen, Walburg Pers, 2022 (**recensent Remmelt Daalder**)
- Nieuwe publicaties De keuze van Amstelodamum.